

Asia: VN/27731/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä EU:n muuttoliike- ja turvapaikkasopimuksen muodostavien säädösten täytäntöönpanemiseksi

Ei lausuttavaa

Ei lausuttavaa -toteaminen

-

Seulonta

Yleiset huomiot seulontamenettelystä

-

Viranomaiset ja tehtävienjako viranomaisten välillä

-

Seulontaviranomaisten toimivaltuudet

-

Seulottavan henkilön läsnäolo seulonnassa

-

Riippumaton perusoikeuksien seurantamekanismi seulontaan ja rajamenettelyyn

Paktilla käyttöön otettavilla uudella seulontamenettelyllä ja laajennetulla ja pakolliseksi tulevalla rajamenettelyllä on merkittäviä vaikutuksia turvapaikanhakijoiden oikeuksien näkökulmasta. Menettelyt koskevat hyvin merkityksellisiä perusoikeuskysymyksiä kuten ehdotonta palautuskieltoa. Pakti sisältääkin perusoikeuksien seurantamekanismin, joka seuraa oikeuksien toteutumista seulonta- ja rajamenettelyissä. Mekanismissa seurataan mm. lapsen edun ja säilöönottoa koskevien kansainvälisten ja kansallisten sääntöjen noudattamista.

Esitysluonnoksessa todetaan, että seurantatehtävä tulisi yhdenvertaisuusvaltuutetulle. UNICEF pyytää varmistamaan tehtävän resurssoinnissa, että sille kohdennetaan riittävät resurssit, jotta seurannan oikeuksia turvaava tehtävä voidaan toteuttaa riittävällä laajuudella. Seurannalla on seurannan kohteena olevien erityisen haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden, kuten lasten, oikeuksien näkökulmasta erittäin merkityksellinen tehtävä. Seurantatehtävän saavan viranomaisen oma arvio tarvittavista resursseista on otettava resurssoinnissa huomioon.

Henkilötietojen käsittely

-

Eurodac-järjestelmä

Eurodac- järjestelmää koskevat muutokset

-

Kansainvälistä suojelua koskevat menettelyt

Yleiset huomiot menettelyistä

-

Menettelyn alkuvaiheet

-

Maksuton oikeudellinen neuvonta / oikeusapu hallintomenettelyssä

-

Poikkeukset oikeuteen oleskella Suomen alueella hakemuksen tutkinnan ajan

-

Turvalliset maat

-

Muutoksenhaku (valitusajat, valituskiellot ja tuomioistuinten määräajat)

-

Euroopan unionin kansalaisten kansainvälisen suojelun hakemukset

-

Turvapaikanhakijoiden työnteko-oikeus

Turvapaikanhakijoiden työnteko-oikeutta koskeva muutos

-

Pitkään oleskelleiden direktiivin muutos

Pitkään oleskelleiden direktiivin muutos

-

Vastaanotto

Yleiset huomiot liittyen vastaanottoon

Esitysluonnoksessa ehdotetaan monia muutoksia vastaanottolakiin. UNICEF pyytää, että vastaanottolain 5 § korjataan vastaanottolain muutosten yhteydessä lapsen edun huomioimisen osalta vastaamaan YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 3. artiklaa siten, että siihen kirjataan velvoite ottaa lapsen etu ensisijaisesti huomioon vastaanottolakia sovellettaessa. UNICEF pyytää huomiomaan, että suomenkielisessä käännösversiossa uudistetusta vastaanottodirektiivistä on todennäköisesti käännösvirhe. Hallituksen esitysluonnoksessa esitetään, että vastaanottodirektiivin lapsen etua koskevaa artiklaa olisi täsmennetty niin, että lapsen edun on oltava yksi ensisijaisesti jäsenvaltion huomioon ottamista seikoista, mutta tämä johtunee mainitusta käännösvirheestä. Englanninkielisessä uudistetussa vastaanottodirektiivissä lapsen edun ensisijaisuus on kirjattu samassa muodossa kuin missä se oli vanhassa vastaanottodirektiivissä ja missä muodossa se on kirjattu YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen eli niin, että lapsen etu on otettava jäsenvaltioissa ensisijaisesti huomioon direktiivin sellaisten säännösten täytäntöönpanossa, jotka voivat vaikuttaa alaikäisiin.

Vastaanottopalvelujen saaja ja kesto

UNICEF painottaa, että vastaanottopalveluita ei tule missään tilanteessa lakkauttaa lapsiperheiltä. Lapset ovat erityisen haavoittuvassa asemassa ja palveluiden lakkauttaminen oli lapsen edun ensisijaisuuden ja oikeuksien näkökulmasta kestämatöntä.

Vastaanottopalvelut (tunnistautuminen, vastaanottoraha, tilapäistä suojelua hakevien terveydenhuolto, vastaanottopalveluista perittävien maksujen takautuva perintä)

UNICEF katsoo, että vastaanottorahaa ei tule alentaa turvapaikanhakijalapsilta ja lapsiperheiltä, sillä se on ristiriidassa YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen sekä YK:n lapsen oikeuksien komitean Suomelle antamien viimeisimpien suositusten kanssa. Lapsella on YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen (27 art.) mukaan oikeus hänen kehityksensä kannalta riittävään elintasoon. YK:n lapsen oikeuksien komitea on suositellut Suomea varmistamaan riittävän elintason ja parantamaan turvapaikanhakijasten ja vailla oleskeluoikeutta maassa oleskelevien lasten taloudellista tilannetta ja lisäämään heille maksettavia sosiaaliturvaetuuksia (CRC/C/FIN/CO/5–6).

Vastaanottopalvelujen rajoittaminen ja peruuttaminen (alennettu vastaanottoraha, vastaanottopalvelujen peruuttaminen)

-

Liikkumisvapauden rajoittaminen (maantieteellinen kohdentaminen, liikkumisvapauden rajoittaminen)

-

Ehdotuksen vaikutukset ihmiskaupan uhreihin

-

Ilman huoltajaa olevien lasten edustajajärjestelmä

Edustajajärjestelmään ehdotetut muutokset, vastaanottolaki

-

Edustajajärjestelmään ehdotetut muutokset, kotoutumislaki

-

Terveydenhuoltolaki

Terveydenhuoltolakiin ehdotettu muutos

-

Muut muutokset

Sellaiset muita muutoksia koskevat huomiot, jotka eivät liity edellä esitettyihin teemoihin

UNICEF painottaa, että lapsen etua ja oikeuksia koskevat parannukset tulee toteuttaa ulkomaalaislakiin nyt esitettyä laajemmin vastaamaan YK:n lapsen oikeuksien sopimusta sekä EU-sääntelyä, jossa lapsen edun ensisijaisuus ja sen huomiointi on yhä vahvemmin määritetty.

Lapsen edun ensisijaisuus on sisällytettävä ulkomaalaislain 6 §:n siten, että lapsen etua tulee soveltaa ensisijaisena harkintaperusteena ulkomaalaislain nojalla tapahtuvassa päätöksenteossa, YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti. UNICEF ehdottaa jatkovalmistelussa harkittavan myös lapsen kuulemisen ikärajojen poistamista kaikissa ulkomaalaislain mukaisissa menettelyissä. Lain 6 §:n esitetään nyt lisättäväksi uusi 3 momentti, joka sisältäisi viittauksen uuteen (kansainvälistä suojelua koskevaan) menettelyasetukseen. Menettelyasetus laajentaa lapsia koskevaa kuulemisvelvoitetta kansainvälistä suojelua huoltajansa kanssa hakevien alaikäisten kohdalla niin, että lapsia tulee kuulla ilman ikärajaa. Velvoite kuulla lasta ilman ikärajoja tulisi lisätä myös muihin ulkomaalaislain mukaisiin menettelyihin kansainvälisen suojelun menettelyn lisäksi. YK:n lapsen oikeuksien komitea on kehottanut Suomea varmistamaan, että lapsen näkemykset kuullaan ja ne otetaan huomioon häntä koskevassa päätöksenteossa riippumatta lapsen iästä, kiinnittäen erityistä huomiota päätöksentekoon, joka koskee maahanmuuttoa ja turvapaikkaa (CRC/C/FIN/CO/5–6).

UNICEF on huolissaan siitä, että esitysluonnoksessa jätetään nyt toteuttamatta lasten säilöönoton edellytysten tiukentaminen kansallisessa sääntelyssä, uuden vastaanottodirektiivin täytäntöönpanemiseksi. UNICEF pitää välttämättömänä, että jatkovalmistelussa varmistetaan, että uuden direktiivin tiukentuneet edellytykset lasten säilöönotolle huomioidaan, sillä direktiivin

täytäntöönpano vaatii kansallisen lainsäädännön muutoksia. Direktiivin mukaan lasten säilöönnotto on mahdollista vain, jos se on lapsen edun mukaista. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan (art. 37) mukaan vapaudenriistoa tulee käyttää vasta viimeisenä ja mahdollisimman lyhytaikaisena keinona. YK:n lapsen oikeuksien komitea on ottanut myöhemmin selkeän kielteisen kannan lasten vapaudenriistoon, ja kehottaa lopettamaan sen kokonaan (Committee on the Rights of the Child. Report of the 2012 Day of General Discussion the Rights of All Children in the Context of International Migration, kohta 78). Komitea on suosituksissaan Suomelle vuonna 2023 edellyttänyt Suomea lopettamaan lasten säilöönoton kokonaan (CRC/C/FIN/CO/5–6). UNICEF pyytää huomioimaan komitean suositukset täysimääräisesti niin, että kansalliseen lainsäädäntöön tehdään tarvittavat muutokset lasten säilöönoton lopettamiseksi.

Esitystä koskevat muut huomiot

Koko esitystä koskevat yleiset huomiot

Suomen UNICEF on tarkastellut esitysluonnosta erityisesti YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa määriteltyjen lapsen oikeuksien ja niiden toteutumisen näkökulmasta. UNICEFilla on YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen kirjattu rooli (45 §) toimia sopimuksen täytäntöönpanon arvioijana ja asiantuntijana. Suomen UNICEF edustaa UNICEFia Suomessa.

Aaltonen Milla
Suomen UNICEF ry